

Det händer något när människor möts.

reloation

Agnes Jelk
Fredrik Olofsson
Anna Jansson
◀..... Emma Frans
Irfan Ahmad
Ola Rosén
Mats Naesström

Emma Frans tar kål på hälsomyterna.

Hur f-n tänker de?

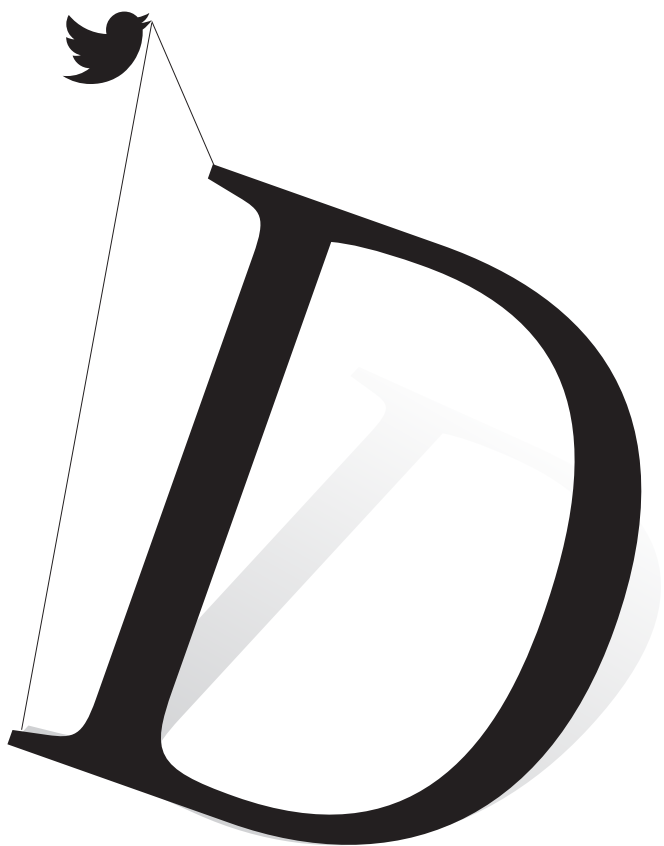
- arbetsmarknadens nya generation

Vetenskapsaktivisten
Emma Frans:

Forskaren som tog bloggvägen

I en traditionstyngd forskarvärld har hon skapat en **ny arena** för vetenskapen. Tagit rollen som **moderator** i en värld där larmrapporter och myter avlöser varandra. Relation har träffat Emma Frans, som via sociala medier blivit **forskare i allmänhetens tjänst.** →

Text: Kristina Tilvemo. Foto: Alex&Martin

en som väljer att börja avfärda folkliga hälsomyter på Twitter riskerar att dra på sig forskarkollegornas missnöje, men Emma Frans konto är trots detta mycket stort – effekten av när någon med lika delar humor och värme berättar sanningen om felaktiga forskningresultat, och kända opinionsbildare får nys om det. På några få år har Emma Frans bloggande öppnat dörrar och vädrat frisk luft i vetenskapen, med en karriär som inte bygger på att säga det folk vill höra, utan det folk behöver höra. Med humor, rappa inlägg och statements om jämställdhet och antirasism har hon tagit rollen som en vetenskapens folkbildare. Blivit akademiens motsvarighet till inrikespolitiska kommentatorn Mats Knutsson.

Jag träffar henne en septemberonsdag på ett kaffehus i Uppsala. Några dagar tidigare har hon rätt ut begreppen kring kvällspressens storsäljare, ”att sitta är det nya röka”, och inom kort släpps hennes bok *Larmrapporten: Att skilja vetenskap från trams*, där Emma uppmanar läsaren att börja använda ett källkritiskt förhållningssätt.

Hon sitter uppkrupen i en nisch med datorn uppslagen, bohemian chic med jeans, sneakers och svart volangtröja. Hon har druckit kaffe och ätit räksmörgås. Jag beställer en chailatte.

Berätta om boken.

– Avstampet, min take, är att varje dag är första april. Att vi, varje gång vi öppnar en tidning eller Facebook, tänker ”Vad vill

de lura i oss nu igen”. Egentligen började det efter Brexit och Trump, det gav mig idén till boken. Alla skämtade om hur löjligt det vore om Trump blev president eller England lämnade EU, och sedan blev det sant. Jag minns att jag tänkte: Vad är det som händer? Det finns en så utbredd kunskapsrelativism, faktaresistens och fake news-propaganda i samhället att det är hög tid att vi utrustar oss med ett kritiskt och vetenskapligt förhållningssätt. Problemet i dag är det stora informationsflödet där vi kan hitta precis de uppgifter som visar det som bekräftar det vi tror – människans brister får fritt spelrum.

Kan man säga att du för en kamp mot allmän fördumning?

– Absolut. Jag tycker det saknades en saklig röst i den offentliga debatten. Det har hänt mycket inom vetenskapskommunikation, men ofta lyfter man fram slagkraftiga rubriker där det finns en övertro på resultatet. Resultat som kanske innehåller felaktigheter på grund av slumpen eller dåligt utförd forskning. Utmaningen för mig är att framhäva vad som är bra, men samtidigt att vara mer källkritisk i debatten. Ta en sådan sak som höj- och sänkbara bord. ”Att sitta är det nya röka”, det har vi hört länge. Nu kommer nya larmrapporter om att det är livsfarligt att stå och jobba. När det i själva verket är dina gener och dina socioekonomiska förutsättningar som har störst betydelse för din livslängd.

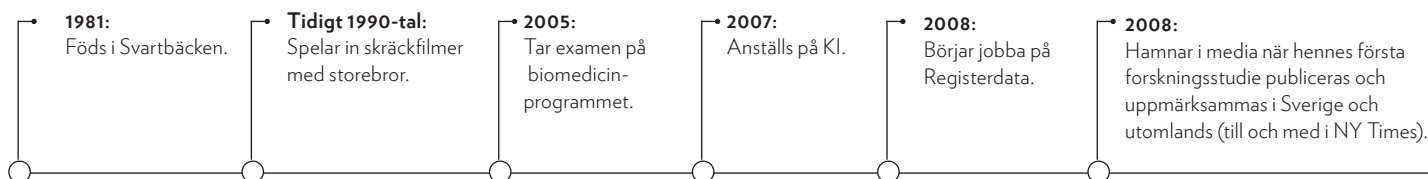
Vi backar lite, till allra första början.

Hur var du som barn?

– Jag var glad och aktiv men lite av en antikonformist. För mig var det viktigt att få vara mig själv och jag passade inte riktigt in i klassen eller tjejgänget. Jag var duktig men på ett eget sätt, inte den söta flickan i klänning. Jag hängde mer med min storebror och spelade in skräckfilmer med video, där jag spottade blod i form av ketchup. Några lärarinnor tyckte att jag var slarvig och obegåvad, och som tjej fick jag extralektioner för att träna renskrivning. Ändå fanns det killar som skrev fulare, men de behövde inte. Och som tolvåring ville de ge mig hormonbehandling för att jag inte skulle bli en och åttio lång! (Emma Frans är i dag 1,78 och stolt, reds anm). Att inte anpassa sig kan vara jobbigt, men i dag har det blivit lite av min styrka att vara bekväm i två världar. Jag är akademiker, och samtidigt medverkar jag i Filip & Fredriks *Breaking News*. Det som är intressant med mig är att jag har båda sidor.

Intresset för hälsa och kroppen har alltid funnits, tillsammans med en släng av hypokondri. Och med föräldrar som båda var psykologer ville Emma Frans läsa något som inte var så flummigt. Hon förklarar det med att det var ett sätt att göra revolt, att hon ville ha en riktig utbildning med kunskap som gick att ta på och tydliga samband. Dessutom gillade hon matte. →

Emma Frans – år för år

”Fick en forskartjänst på Karolinska institutet, skaffade barn, skrev på sin avhandling och startade en blogg där hon träffsäkert och humoristiskt rannsakar vetenskap och folkmyter.”

Emma började plugga biomedicin, tog en medicine magisterexamen fast utan praktik och patientpedagogik. Många av hennes kursare hamnade på jobb inom läkemedelsindustrin, men hon gick sin egen väg och började forska. Fick en forskartjänst på Karolinska institutet, skaffade barn, skrev på sin avhandling och startade en blogg där hon träffsäkert och humoristiskt rannsakar vetenskap och folkmyter. Efter något år öppnade hon Twitterkonto och kunde länka vidare, med allt fler följare. Men det var när kontogiganter som Jonas Gardell, Özz Nujen och Soran Ismail tipsade om henne som det rasslade till på allvar.

– Det blev nästan för mycket, en ketchup-effekt. Men det behövs en moderator inom vetenskapen som kan ta ett steg åt sidan och förklara vad som förmodligen är sant och inte. Det finns så många tyckare som är fel ute. Nu gör jag *Vetenskapskollen* i Svenska Dagbladet, reder ut myter som; kaffe kopplat till livslängd, sitta är det nya röka, eller att idrottare presterar bättre om de låter bli sex före tävling. Muhammed Ali till exempel lär ha avstått i upp till sex veckor före sina matcher. Och det är kul med myter, de här oproblematiske. Jag blandar högt och lågt vilket gör att jag når fler målgrupper.

Vilken är din egen favoritmyt?

– Favorit vet jag inte, men det som gör mig mest irriterad är att mässlingsvaccin skulle leda till autism. Det finns en stark vaccinationsrådsla i samhället. Att fotbollsspelare

spelar match i turkalsonger eller avstår sex kan väl vara harmlöst, det är på sin höjd någon spelarhustru som blir lidande. Men att en sjukdom som i det närmaste varit utrotad blossar upp och får fäste tack vare okunskap är frustrerande.

Du berättade att utbrotten av Sars 2003 gjort starkt intryck på dig under studietiden. När Smittskyddsenheten fick utrymme i media, och man för första gången började förstå bieffekten av ett globalt perspektiv.

– Så småningom lyckades epidemiologer pinpointa utbrotten

och tygla smittspridningen, men mycket kunde ske tack vare Kinas hårda medborgarkontroll. Man måste inse att det finns en del offer på vägen. Vissa tror att allt inom forskning är gott, men det måste finnas balans mellan etik och forskning. Ta en sådan sak som Vipeholmsexperimenten, där intagna mentalpatienter under 1950-talet varje dag fick äta stora mängder seg kola för att ge underlag till studier av karies och tandhälsa. Det var den tidens värderingar.

Och så har vi Paolo Macchiarini.

– Ja. Forskarvärldens dilemma är att vi har ett system där vi ska tävla och söker bidrag. Det ligger i forskningskulturen att slå sig för bröstet. Ett stuprörstänk där man framhäver sig själv. Men det är ungefär som att säga ”Jag tycker att mitt barn är sötare än andras”. Och kvällspressen lyfter fram slagkraftiga rubriker för att sälja. Det gäller inte bara larmrapporter, det finns många tyckare.

”I dag har Emma tre gånger så många följare som Karolinska institutet – 44 000 – och möts ofta av respekt från kollegor och professorer.”

Som forskare på sociala medier sticker hon ut i en värld som annars mest är känd för den gängse bilden av att vara stelbent och traditionstyngd. Ändå har hon fått ganska många positiva reaktioner från kollegor. Emma Frans förklarar att det hon gör tar tid, vilket innebär att hon inte kan lägga samma tid på att skaffa sig meriter som sina kollegor. Hon tar ställning mot olika former av diskriminering och är glad om hon inspirerar fler kvinnor att ta plats. Dessutom är hon frispråkig och använder humor, vilket inte alltid anses seriöst.

”När forskare visar att män är smartare än kvinnor: *Måste vara biologiskt.*”

”När de visar det motsatta: *Måste vara fel på skolsystemet.*”

... som hon sammanfattar insikten på Twitter.

Här finns också rappa kommentarer till politiker, brottsstatistik, och själva mantrat under otaliga forskarrubriker, som:

“Taking LSD for breakfast can make you better at your job, scientist claims.”

Kommentar:

– Vad jobbar du med?

– Jag är forskare!

– Shit vad coolt. Gjort några revolutionerande upptäckter?

– OM jag har!

Emma Frans är blixtsnabb med språket, träffsäker och rolig. När vi samtalar lyser engagemanget fram, ofta med stråk av humor i den vakna blicken. Det slår mig att hon är lika ledigt självsäker som de gånger jag sett henne i TV-soffor och intervjuer. Vilket är bra, för det är en sympatisk bild som framträder.

När hon en gång föreläste för en samling professorer, med humor om vetenskap, var hon jättenervös. Men det har gått bra med hennes vetenskapskommunikation och folk märker att det funkar. I dag har Emma tre gånger så många följare som Karolinska institutet – 44 000 – och möts ofta av respekt från kollegor och professorer. Det händer också att folk eller institutioner vet att de borde gå ut och berätta om sin forskning, men inte vill göra det själva. Då blir hon inbjuden.

Hur bemöter du kritik?

– Vanliga troll ignorerar jag, däremot är det svårare med kritik från en kollega. Jag tar åt mig ganska mycket och försöker tänka efter. Självlärt är det roligare att vara som man vill, det kunde jag i början, men jag vill inte vara elak och som opinionsbildare har det blivit viktigare att skärpa till sig. Jag får komma ihåg att jag har gått från underdog till topdog, och med makt kommer mer ansvar. Det skulle kännas väldigt ocharmigt att sparka neråt.

Som Alvedonreklamen på 1990-talet. När man är stor måste man vara snäll.

– Eller som Bamse. När man är stark måste man vara snäll.

Det är samma sak med Pippi Långstrump tror jag. →

2016:

Börjar skriva Vetenskapskollen i SvD.

2017

Släpper boken Larmrapporten – att skilja vetenskap från trams.

10 snabba

Hämtar energi

– På promenader med något bra i lurarna.

En ledig dag

– Hänger med familjen, lagar god mat, tramsar på Twitter.

Lyssnar eller läser

– Lyssnar mycket på böcker och poddar så att jag kan göra annat samtidigt.

Fråga Lund eller debatt mellan Trump och Clinton

– Mina barn ockuperar TV:n tills de lagt sig. Då brukar jag kolla på Aktuellt och om jag orkar vara uppe till 22 ser jag *Breaking News* med Filip & Fredrik.

Fredagsmys hos familjen Frans

– Beror på hur trötta vi är. Ibland lagar jag en fantastisk middag, ibland äter vi friddag (frukostmat till middag). Avslutas ofta med att vi kryper upp i soffan, äter chips och kollar på en film.

Skrattar högt av

– Mina egna skämt.

Mest förvånad över med ditt vuxna liv

– Att personer som inte känner mig tycker att jag är rolig och intressant.

Alternativ karriärväg

– Romanförfattare kanske, tror dock att jag saknar talang.

Bästa botemedlet mot förkylning?

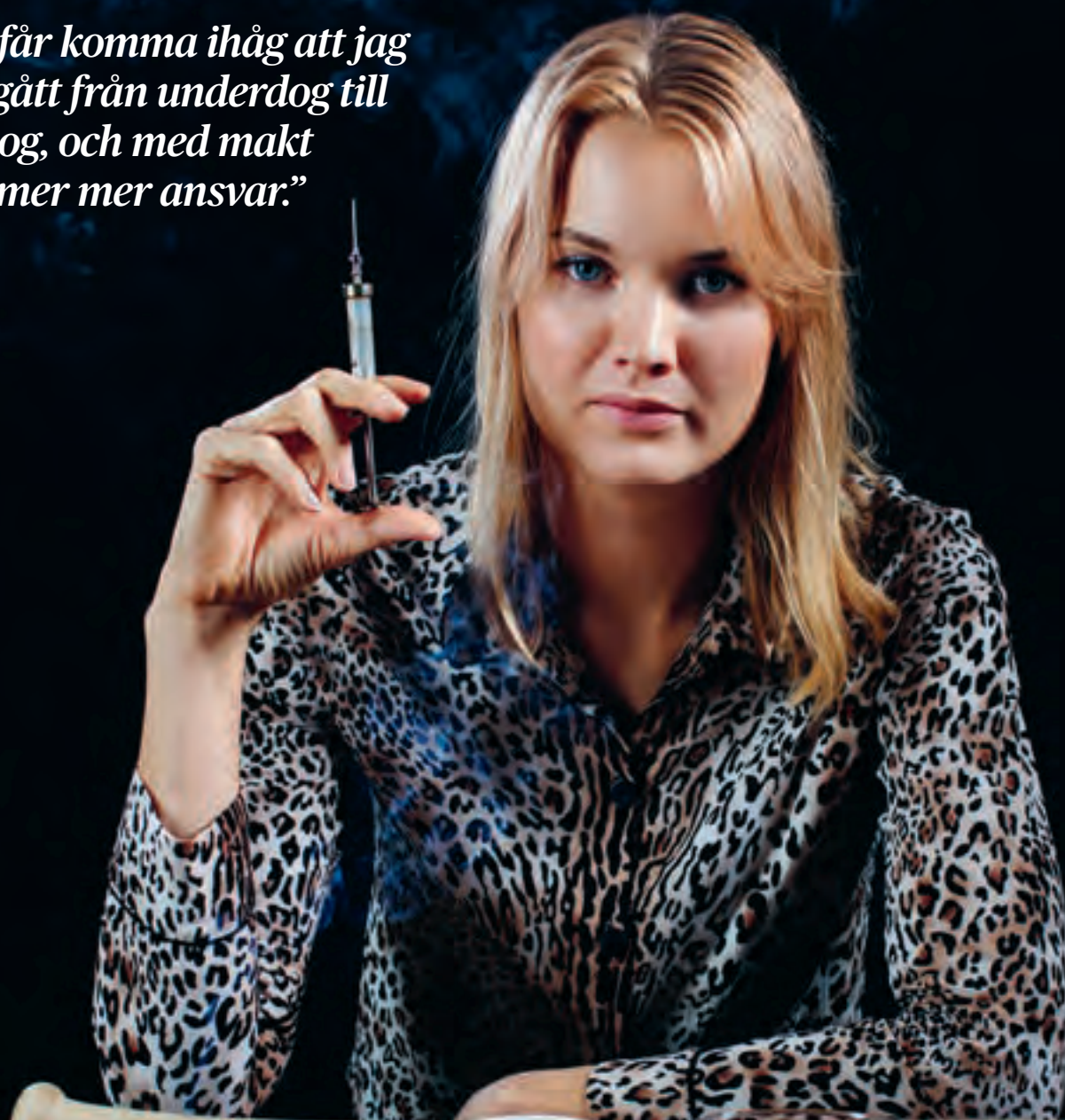
– Immunförsvaret!

Sitta eller stå

– Gå och ligga!

”Jag får komma ihåg att jag har gått från underdog till topdog, och med makt kommer mer ansvar.”

Emma Frans

Ålder: 35 år. **Bor:** Uppsala.

Familj: Gift med Hans 39 år, har tillsammans barnen Klara 8 år och Valter, snart 6 år. **Gör:** Doktor i medicinsk epidemiologi, forskare vid Karolinska Institutet, vetenskapsskribent för Svenska Dagbladet.

Tre ord om sig själv: Vetgirig, självironisk, överstimulerad.

Senast lästa bok: *Det mest förbjudna* av Kerstin Thorvall.